

[illegible]

Հմեռւ Բ Ի հասցը վերջացել է, փող էլ բոլորովին չունի, քաղցած հօ ապրել չի կարելի, դիմում է կրկին Յ-ին, որ իւր տան պահեստի զբաւ ցորենը փոխ տայ տոկոսով մինչև միւս կարելի լիայ, իսկ Յ-ն օգուտ քաղելով գել հասցու կրկնակիան զրուծելուց, առաջարկում է սովորական գելից մի ընդամենը օրով հետո ցորենի չուտաւ ձմեռը մէջ աւրժեցում է 9—10 ընդամենը, որովհետեւ Բ-ն հարկադրուած պէտք է իրել 10 ընդամենը պարտքի տուած տոկոս մի չուտ ցորենը գելի 11 ընդամենը, որի դիմաց տալիս է կըրկին մի մութհակ, ու թէ ցորենի, այլ 11 ընդամենը Պէտք է ասած, որ այդ 11 ընդամենը տոկոսի դիմաց էլ է մի մութհակ տալիս, որովհետեւ Յ-ն խուսափում է մեծագումար մութհակ ստանալուց, մասնաւոր, որ տոկոսն արտադրատուած է լինում ցորենով։ Միշտ տոկոսի մութհակը գրուած է լինում վերա առի և պարտ եմ 10 ընդամենը, իւր լծ է նա ալ ցորենը ստացել է Ուրեմն Բ-ի 10 ընդամենը պարտքը երկու տարեւ տուում է մինչև 12 ընդամենը, իսկ ելծ է ալ երեք մութհակները մի տարի ևս մնան, այն ժամանակ կաւնի մինչև 64 ընդամենը։ Դեռ այս վերջին լիւծը գումարը կաղմուծ է երեք բերրի տարեկներում, ապա ինչ կըլինի գելիցուցու դրուծելն անբերրի տարեկներում, այլ հասկանալի է։

Երբ հարցնում էք աղաւթներին, լծ է մի լծ կարելի է աղաւթի տոկոսով փող վերցնել, պատասխանում է. «ապա ինչ անեմ, երբ սրկանում է չեն տալիս, իսկ ընտանիքս քաղցած է»։ Արդ այս աղաւթ լիւծուց լիտոյ, էլ ինչ կարելի է սպասել մի ժողովուրդի, իւր ինքն է իւր արւելը ծծող սղոլ բուկներին կերակրում, երբ ինքն է իւր աղքատութեան գրելը ձգողին պաշտպանում։ Դեռ չեմ յիշում այն անուր, քստմենի հայհոյանքները, որ վախճանները լիտում են խեղճերի գլխին, նրանց ձեռք իրենց պարենը խելու ժամանակի թէ կառավարութեան, աղաւթի մարդկանց համար, որոշ պատիւ է սահմանելու բայց ո՞վ է օրէնքի դիմողը, դրանց դէմ գանգատողը։ Մենք իմանում ենք, որ գելական դատաւորները բաւական արձակ իրաւունքներ ունին, սակայն այդ բիւր ու աղէտ դատաւորները ինչի չեն անում իրենց շահմուտութեան պատճառով ի մնա գելական համայնի ներքին, ինչ գելականներ ասեն, որ չեն լինում դրանց մասնակցներում, օրինակ մի երեսում մէկին դատաւար տաւ են պատիւ, իսկ միւս երեսում մի և երկու մարդուն արգարտացած, աղաւթի մի քանի գելակը պատահել է Խաւարաղի հասարակութեան դատաւորներին ձեռքով, որոնց համար ուր հարկն է գանգատ է ներկայացրած։

Արդ գելացիին այսպիսի նեղ դրութեան մէջ ում պէտք է դիմէ, երբ գելու Կովկասի ոչ մի տեղում, ելծ է չեմ սխալում, բայց Քուծայից, գելու գոյութիւն չունի գելական փոխառու գանձարան։ Մնում է, որ գելացիին ինքն իրեն օգնէ, կարելիցի կարելիցի է միշտ միտնալ, էլ իրենք պէտք է իրենց վերջը բուժեն։ Փառք Աստուծոյ այս տարի գելացից յոյսերն արդարացան ցանքերի վերաբերմամբ, օւրեմն լծ օգուտն հանգամանքից և սրանից մի քանի տարի առաջ ցորենի շտիմարան շինելու մասին արձարած հարցն իրականացնեն, Գելացու սրտաւուր ու ձեռնհաս անձերի աջակցութեան հնք հրաւիրում։ Դեռ որ Խաւարաղի կազմատի վերոյիշելով տոկոսապէս անգուցեք գործող սղոլներին, երկարոր որ բարի օրինակ կըլաւնայ միւս գաւառների համար։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻՆ ՊԵՏԻ Է ՎԵՐԱԳԱՐՁՆԵԼ ԽՐԵՆՑ ՀԱՅՐԱՆԻՔԸ

Թէպէտ և պատուական Վերադարձը բազմեց գելու և գրում է իւր էջերում Թերթիայից մեր երկրը գաղթած հայերին հայրենիք վերադարձնելու մասին, սակայն մենք աւելորդ չենք համարում դարձնել մի քանի խօսք ասել այդ լծուտ գաղթականների վերաբերմամբ։

Այն օրից, երբ սկսուեց Թերթիայից գաղթականութեան մի հոսանք գելու ուսաց երկրի, մեր պարբերական մամուլն սկսեց լուրջ ուշադրութեամբ վերաբերուել գելի այդ բանը և հիմա առաջին երկուսին պէս առաջարկեց հայ հասարակութեանը դանազան դրական միջոցներ ձեռք առնել ներառեց իր իրենց հայրենիքը գաղթեցնելու, որ մի գուցէ գնալով գաղթականութեան հոսանքը վարարի և անկարող լինին նրա առաջն առնելու։ Բայց ցուէ ի սերտ պիտի խոստովանենք, որ մամուլն առաջարկութիւնը մնաց մինչև օրս չապն բարբառոյ լանապատիւն։

Խօսք չկայ, որ գաղթականներին իրենց հայրենիք վերադարձնելու համար հարկաւոր է փող, բայց ոչ լծ հարկները, այլ տասնհազ հաւարներ, որպէս զի բացի նրանց ճանապարհի ծախքը հոգալուց մի քանի ընդամենը միայն իրենց այնտեղ իրենց հայրենիքում մի ջուխտ եղ առնելու, վար ու ցանք անելու, իրենց գոյութիւնը պահպանելու մի կերպ... մինչև որ տեսնենք երկրներ ինչ կըտնօրնեն։ Ապա Թերթիայի սովատանջ հայերին, որոնք լծ է չեն գաղթել, բայց գելու են քիւրդերի ձեռքով իրենց ունեցած չունեցածից... Չէ որ ռուսաւորներն վրայ բարոյական պարտականութիւն կայ նրանց մասին էլ մտածելու, ներանց էլ օգնութեան ձեռք մեկնելու։ Բայց այսօր, երբ տեսնում ենք, որ մեր պաշտելի Հայրենի սրբատառ կոնգրեսը, Նրա յորդորը հայ հասարակութեան և մամուլի գել Հայրը արձագանք են գործում ինչպէս հասարակական լուէ և ասել, չունենալ դատաւարաւ մէջ, որն միայն լիւց իւր սրբազան պարտականութիւնները և նուէրներ ուղարկից ու իշխման յօգուտ սովատանջ հայրենակիցներին, մենք աղքատներս, այսօր մեզ իրաւունք ենք համարում ներանալու մեր հարուստներին, որոնք անշուշտ բացառութեամբ անասարկեր, սառնասիրտ գաղտնեցան գելի իրենց լծուտ արեւնակիցները...

Մենք շատ բան էինք սպասում մեր հարուստներից, Հայոց Հայրենի կոնգրեսը հրատարակելուց յետոյ, բայց մեր սպասելիքը ի դերն ելաւ... Իսկ օրէջցօր աղքատ, անձաւ հաւաքած մի գելութիւնը վատանում է Կարսի նահանգում, մի կողմից չքաւորութիւնը, միւս կողմից աչքի առաջ ունենալով առաջին պատճառ ձմեռը, այժմեանից իսկ յուսահատել և ուստապաւ է եղել մեր խեղճ արեւնակից գաղթական հաւ... Եւ պիտի տեսնենք նրա լուցն ու կոյը, էլ ի պիտի լսենք հարկաւոր բերաններն արև ու վտիւր... Եւ ման, մեղի ձաւ... կորանք... և այլ այսպիսի աղկաւոր խօսքեր, խօսքեր, որոնք գալուց մարդու սիրտ են մաշեցնում։

ձեշտ է աշխատողներ եղան, դիմեցին, խնդրեցին, որ անպատճառ գաղթականներին վերադարձնեն շուտով իրենց հայրենիքը, բայց ի դուրս... Իոցէ կայ մի այնպիսի պատճառ, որ չպէտք է վերադարձնել նրանց իրենց հայրենիք, և ելծ է կայ, ո՞վ կարող է այդ մասին, ինչպէս ասում են, «խօսքի մէկը երկուս անել...»։ Միայն այս քանի կասեց, որ հայը աւելի լու է իւր հայրենիքում իւր փաշտէի հետ տան։

Ջուլի, մեռնի, քան լծ օտար երկրներում ճոր բաղդ, ճոր վիճակ որոնի... Նա աւելի երջանիկ կապի իւր մարկերում լծկուգ տանջանքների մէջ, քան լծ օտար երկրում։

Այժմ ինչ պէտք է անել, որ ազատութեան գաղթականներն այս անհատներին գոյութիւնը... մնացել է մեզ խեղճ, խեղճ և բարեգործութիւն փնտրել հայ հարուստների մօտ, որ գուցէ գելութիւնը կրկին կեանք ու հոգի առնեն անմեղ հաւաքածները։

Մինչև այժմ չի գտնուել հարուստներից մէկը, որը յանուն ազգութեան յանուն մարդասիրութեան գելու անցնէր գաղթականներին հաւ գաղթեցնելու գործում... լծ է իւր սեպականից տարով և լծ է միւս հարուստներից նուէրներ ժողովուրդի։ Իրաւ է, գաղթականներին օգնելու, կերակրելու համար, ինչպէս վերնասեցիք, չենաւելին միջակ կարողութեան տէր մարդիկ իրենց բուրեղները, բայց երանք լծ է այդ ժողովուրդ վողերով գաղտնեւրացնելու պէս... Եւ գաղթեցնելն ներանց, քան լծ է քանի հազար ընդամենը ուղարկէն սրան-նրան կարօտեալներին բաժանելու...

Ելծ է մի ոմն Տրետեակով իւր սեպականութեան կարող է 400,000 ընդամենը նպատակ կայնաւ գաղթականներին, որոնք գալիս են Վերդիով կասում բնակութիւն հաստատելու համար, մի լծ է չեն կարող մեր հարկաւոր հարուստները, չմիջոցները, 5-600 ընտանիք վերադարձնելու իրենց սերունդ հայրենիքը ծախս իրենց վրայ առնել։ Կարող են, կասեք մենք, բայց ասում է՝ «Ուր է էն աղը, որ բռնէ էն խաւը»։ Մի լծ է չեն զարմու պէտք է նրանց ակնաչին տեսնել մեր Փրկչի խօսքը լծ է «աւելի հեշտ ուղտին ասեղի ծակով անցկացնել, քան հարուստին արքայութիւն տանել»։ Մի լծ է միջոցները չգիտեն, որ աշխարհում մեռնի կայ, հարստութիւնը չէ յաւիտեական, այլ բարի անունը, բարեգործը, բարեգործութիւնը ընդհանուր օգուտ... բայց ինչ ենք ասում, որ Քրիստոս Աստուած վարդապետ միտ հարուստի գոլթը շարժել, մամուլը հրաւիրել կարող է խաւի բերել այդպիսիներին, ժաւտ երկի հարուստները վատը լաւի տեղ են ընդունում, իսկ արքայութեան տեղ գործը...

Մենք լիալոյս ենք, որ ներկայ դարում կըգտնուին շատ բարեխիղճ հարուստ հայեր, որոնք գալիս կըլանգեն Թերթիայի գաղթականներին իրենց հայրենիք վերադարձնելու գործին, կաղմելով մասնագործ, որը խնդրամատոյց լինելով պատշաճաւոր կառավարութիւններին ապահով տեղ կըհասցնէ լծուտ գաղթականներին։

Ուրեմն սպասենք և յուսենք, որ հայ հարուստը ապագայեանց, որ ինքն էլ ընդունակ է նշանաւոր բարեգործութիւն անելու, ինչպէս օտարագելները յուսաւոր կըլաւայում։

Յովսէփեան
Կարս 1 սեպտ.

ԹԵՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նիւ, 20 օգոստոսի. — Թէ շատ անգամ ենք կամեցել գրել տեղիս խանգարուած գրութիւնից, բայց երկուդ ակամայից մեզ լուցել է. անցեալ տարիներում երբ զանազան լծութեան, մասնաւոր Վերդի-ում մեր Կարսի գաւառից նախկիններ և լուրեր էին լուս տեսնում բազմատեսակ չարագործութիւնների մասին, որպիսիք են մանր գողութիւններ, անքիւրի գողանալ, կամ սրանց կոտորել, ձեւ, կոլ, գոմէջ և այլ անասուններ գողանալ և վերջապէս, սարսափելի

մարդասպանութիւնը, որ իւր ծայրահեղ աստիճանին է հասել, մեր Նիւի հասարակութիւնից մի քանի պատուաւոր անձեր երեք անգամ քաղաքներում կարգադրուել և իմանում էին այդ նամակներ և լուրեր էութիւնը և ինչ էք կարողում, բարկանում էին նրանք և անվայել խօսքեր արձակում լրատուի կամ նամակագրի հասցէին։ Այսպէս օրինակ անցեալ տարի մի կիւրակի օր, առաւօտեան, ժամի զուտը մի քանի ընթերցաւոր երիտասարդների սպառնալիքներ կարգաւոր, մինչև անգամ համարձակուցան դէմ ու գէմ ասել լծ է չեն գուցէ այդ էք կարողանում, մենք էլ այս ենք կարողանում, և մի ձեռք պարզած միւս ձեռքով հրացան արձակելու ձեւ ցոյց տուին։ Այդ խօսքերը լսելով, էլ ո՞վ կըհամարձակուի գելի վերցնել և գելացիները վատ կողմերը ցոյց տալ։ Այդպիսով մեզանում լրատուի կամ լծութիւնի, նոյն իսկ լրագրի կարգաւոր կեանքը շատեր լծուտ վտանգի մէջ է...

Այստեղ մինչև այսօր էլ հարցնում են և ուզում են իմանալ անցեալ տարի յայտնի մարդասպան Թերթիայի սպանութեան և Ամիլլու գելացի սարսափելի մարդասպանի մասին գրուած լուրերի հարողողին, որ, իրենց կարծիքով, մեծ յանցանք է գործել այդ երկրները հարողողով, որոնցով իրենց արած չարագործութիւններն է լուս աշխարհ հանել։

Այսօր մեր ամբողջ Նիւն աչ ու սարսափի մէջ է. ամեն մարդ իւր գնդով աշխատում է միայն իւր կեանքը ապահով, մարդիկ իրենց տնային գործերով չեն զբաղւում և մի տեսակ չեղող դիւր բռնած ընդհանուրին վերաբերեալ գործերն էլ չեն խառնում։ Իսկ երբ հասնում է գելական տոնավաճառի օրը—երեքշաբթի, Նիւի ժողով խումբ-խումբ հաւաքուած գելում են տոնավաճառ տարածք վաճառելու կամ առնելու, խումբ-խումբ են գում ուսացնել, օրով հետո նկատուած է առհասարակ, որ մարդիկ սպանում են երեքշաբթի, տոնավաճառի օրը, ձանապարհին։

Ոչ մի ժամանակ մեր Նիւն այժմեան վտանգաւոր դրութեան մէջ եղած չէ, որպէս այսօր. Նիւ մտնող մարդն իսկողն կարծում է Նիւիցիներին ձախտին Նիւի այժմեան դրութեան ծանրութիւնը. Նիւիցիներն այսօրուայ երկրի ձգնաժամի մէջ գեղեցիկ, Նիւի արած, ուժից ընկած մի տեսակ կմախքներ են երևում։

Անցեալ 1893 թուի յուլիսին տէրութեան յանձնեցին Նիւից 11 հոգի, որոնց պիտի կողմնէին, բայց ինչինչ պատճառներով դրանք վերադարձան իրենց տները մի քանի օր Ղուծղա լինի Ոստիկանատանը մնալուց յետոյ, Նա մի ամբողջ տարի էլ ինչ այս 11 հոգի չարագործ ձանապարհները դարձեալ շարունակում էին իրենց չարագործութիւնները, բայց վերջը ընդամենը մարդասպանութեան գելակեր լինելով տեղում և բաւականին նշաւաւոր մարդիկ կոտորելուց յետոյ, ոտակներով լծուտ ուղարկութիւն դարձան իրանց վրայ, տեղիս պիտատա պիտիկները-էք գելին անգամ գալով դարձեալ ցուցակագրի Նիւիցի չարագործների անուն աղաւանդները, իսկ Նիւիցիք դարձեալ ցոյց տուին նրանց, որոնց անցեալ տարի ցոյց էին տուել, միայն մի քանիսն անմեղ ձաւառուով հայրենիք ցուցակից։ Ուրեմն օգոստոս ամսում Աստուածածնայ պատի շարաւթ օրը, տեղային պիտատալ հրամանով Նիւի տանուէր պ. Ա. Աստուած թաղէտանը հրամայում է բոլոր ցուցակագրուած չարագործ ձաւաւանդներին Նիւիպանալ Ղուծղալէնում ոտականատանը պիտատալին, բայց այդ չարագործներից մէկը

կարծելով, որ իրեն իւր հարկան Մ. Վեդլերեանցն է մատնել տէրութեան ձեռքը, օգոստոսի 13-ին, առաւօտեան ժամի 5-ին, հրացանի մի ջուխտ գելատակով սպանում է այդ Մ. Վեդլերեանցին, որը այս տարի ընտրուել էր Մարէլ լծակի ու Աստուածածին եկեղեցու երեցիոյն եւսմեայ ժամանակով և օրը վրայ մեծ յոյս ունէինք։

Վերադարձ, օգոստոսի 14-ին, Աստուածածնայ Վերափոխման օրը հանգուցեալ երեցիոյն լծակուց յետոյ, Նիւի տանուէր պ. Թաղէտանը իւր մօտ կանչելով նախ քահանաներին, ապա ամբողջ հասարակութեանը և մի քանի նախատական խօսքեր ասելուց յետոյ, պնդեց լծ է հանգուցեալ Մ. Վեդլերեանին սպանողին իւր ամբողջ ընտանիքով պէտք է աքսորել, որ միւս մարդասպան գողերն էլ սեպեկելով վախենան և հանդարտանան։ Նիւի տանուէրը, Նիւիցի երեք քահանաները, և ամբողջ հասարակութիւնը մօտ 500 հոգի շուտով հաւաքուած են Մ. Վ. ին սպանողի տունը, որ շատ հեռու էր Մարդասպանին նախորդ օրը ձեռքաւորել էին, չորս եղբայրներից երկուսն ամենքի աչքի առաջ մէկ մէկուց կապեցին. տանուէրն ընկաւ չորրորդ եղբոր ետեւից, որին տանը չգտնելով պատաստուեց բարձրանալ տան կտուրը ու հրամայեց հասարակութեանը քանդել շինութիւնները և ցեր ու ցան տարածել տան սարաքաղը ու կոխողելով, կոտորելով փչացնել բոլոր նրանց պատկանելիք իրերը ու վերջական վճիռ կայացնելով ընտանիքով կողմնել նրանց։

Սակայն կոտորել ու ջարդելու աւելորդ համարուելով, վերջական վճիռ է կայանում այս յայտնի մարդասպանին ընտանիքով կողմնել համար։

Ամբողջ Ղաբալա գաւառում լծ է հարստութեամբ և լծ է խելացի բնաւորութեամբ յայտնի երիտասարդ Մ. Վ. սպանուելուց յետոյ, բոլորս երկուք մէջ ենք, և ոչ ոք չի համարձակուում միջնեւուց յետոյ տանից դուրս գալ, այս դրութեան մէջ սրանից մի քանի տարեկներ առաջ միայն Վարդաշէն էր, որ այժմ մոտամեր հանգուցած պէտք է համարել։ Սոյն օգոստոսի 16-ին, երեքշաբթի երեկոյն, ժամը 4-ին սպանեցին բուժեցի մի մարդասպան լծակը, որ, իւր ասելով, մինչև այսօր 17 հոգի էր սպանել Կարմիր կայ, որ այս լծակին մեկերեւելիք սպանած լինին, որովհետեւ Մերթուրի մէջ է սպանուած։ Սպանութիւնը նրա համար է, որ այդ մարդասպան լծակը ճորդութեամբ մուտ էր գործել Նիւ և մի քանի չարագործութիւններ էր կատարել, չորս զանազակ էին հասցրել միտաժամանակ անշարժութիւն կերպով երկու հրացան արձակելով։ Սրանով լծանութիւն է ծագում բուժեցիների և մեկերեւելիքների միջև, որը վրայ դարձնում ենք ում անկ է ուշադրութիւնը։

Բէգդադէ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՉԻՆԱՍԱՆԻ ՇՐՋԱՌԱԿԱՆՈՒ ՊԱՏԵՐԱՐԱՅԻՆ ՄԱՍԻՆ

Չինաց կառավարութիւնը երկուսական բոլոր կառավարութիւններին և Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների կառավարութեանը մի շարք ջարդարիւն և ուղարկել, որը մէջ հաղորդում է ձապոնիայի հետ սկսած պատերազմի պատճառներն ու հանգամանքները։ Շրջաբերականի կողմնել հետեւեալն է.

Կորէայում, Խոն գաւառում, ապրտամբութիւն ծագեց, և լծակուորը չինացիներից օգնութիւն խնդրեց։

7 7